

İHAP HULUSİ GÖREY'İN İLK ALFABEYİ HAZIRLARKEN ESRARENGİZ ESKİŞEHİR YOLCULUĞU

A.Yaşar SERİN*

1920 yıllarından sonra Ülkemiz'de, yeni bir heyecan rüzgarı esmekteydi. Atatürk'le başlayan yenileşme çabaları her alanda kendisini gösteriyordu.

Güzel yurdumuzu istila eden yabancı güçler kovulmuş, Cumhuriyet ilan edilmişti.

Devrimler sırayla uygulamaya konuluyordu; halifelik kaldırılmış, kılık-kıyafet kanunu, Tevhid-i Tedrisat (eğitimin birlikteliği) yasası yürürlüğe girmişti. Sanayileşme hamlesi başlamış, üretim hızla artmaktaydı. Ürünlerin daha çok satması için, tanıtılması lazımdı. Harf Devrimi yurt genelinde yaygın olarak uygulanmaktaydı. 1929-1930 yılları yaz aylarıdır. Ulu önder Atatürk yurt gezilerinden birine çıkmış, Eskişehir'dedir.

O yıllarda Afiş alanında, Almanya'da eğitimini yapmış İhap Hulusi ünlenmişti ve birçok kurum vb. afişleri o hazırlamaktaydı.

Şişli Halaskargazi Caferbey Apt.daki atelyesinde, önceki gündün aldığı afiş siparişlerini çalışarak gece geç vakitte bitirmiş ve derin uykudadır.

Sabahın ilk ışıklarıyla gün kendini göstermeye başlarken dış kapının tokmağı hızlı hızlı bir kaç kez dövülür.

İhap Hulusi uykudan zar zor uyanır;

“- Kim o!..”

Tok bir ses:

“- Kapıyı açar mısınız?”

Uykulu gözlerle, açar. İki zabıta (polis) karşısındadır.

* Yrd.Doç., Cumhuriyet Üniv. Eğitim Fakültesi, Resim Bölümü, Öğretim Üyesi.

Şaşkındır, bir anlam veremez,

“- Beyefendi sizi götürmeye geldik” der, iri kıyım olanı.

İtiraz edip “- Hayır!..” diyemez.

Üzerindeki pijamaları çıkarıp, elbiselerini giymesine ancak izin verirler. Sorduğu sorulara yanıt bile alamaz.

“- Emir var, sizi götüreceğiz !..” derler.

Adeta koyun gibi sürüklenerek resmi otomobile bindirilir, doğruca Haydarpaşa garına götürülür, yine bir polis eşliğinde trenle Eskişehir’e doğru yola çıkarlar.

Zorlu ve endişeli bir yolculuktan sonra kendini Gazi’nin huzurunda bulur.

Bir taraftan da; “-Sakin olmalıyım!.. sakın olmalıyım!..” diyerek kendi kendine telkinde bulunur.

Gazi’yi o güne dek, halkın arasında, otomobille geçerken ancak bir kez görmüştür.

“- Gel bakalım Üstad!..” der Gazi...

“- Araştırdım, memleketin bütün afişlerini, en iyi sen yapıyormuşsun. Usta sanatkarmışsın o yüzden seni buraya çağırdım.” der.

Üstad derin bir oh !.. çeker.

Ülkemizde o sıralarda bir okuma-yazma seferberliği başlatılmış, hızla sürdürülmektedir.

Ama kitlelere, okullarda, kıslada, evde yeni yazıyı öğretmek ancak “ALFABE” ile gerçekleşebilirdi.

Bunun da en güzelini ünlü ressamımız İhap Hulusi yapabiliirdi.

Ulu önder, üstad İhap Hulusi’den sevimli bir “ALFABE” kapağı yapmasını ister.

Hatta; Küçük Ükü ile poz bile verir.

Kapağın sevimli olmasını özellikle tembih eder. Eskizler alır. Huzurdan saygı ile ayrılır.

Birkaç gün sonra “ALFABE” kompozisyonunu hazırlayıp, yaveri aracılığı ile kendisine ulaştırır. Beğenilmiştir, bir de takdimname ile ödüllendirilir bir miktar para da takdim edilir. Böylece “ALFABE”

kapağı hazırlanmış olur.¹

Bu güzel anıyı yaşayan ‘‘ALFABE’’ nin sevilmesini sağlayan, kompozisyonu hazırlayan İHAP HULUSİ’yi, biz yetişen sanata gönül vermiş yeni kuşaklar elbette ki tanımak isterler.

İhap Hulusi Kim dir?

Ailesinin kökeni Erzincan ilimize bağlı Kemah (Egin)dır. Dedesi Osmanlı İmparatorluğu’nun bir eyaleti olan Mısır’a gönderilmişti. Başkent o yıllarda bir Avrupa kenti kadar modern. Bu nedenle oğlu Ahmet Hulusi’yi (İhap Hulusi’nin babası) de orada okutmak istemiş ve ailesini de yanına aldırımış. Babası okumuş mimar olmuş. Ressam olan Vedide Hanım’la evlenmiş.

Bu evlilikten İhap Hulusi (28 Kasım 1898), Nevgece (1902), Nihat (1907), Yavuz (1912) isimli çocukları olmuş. Babası mimar, annesi ressam olan İhap Hulusi de sanata yönelir. Böylece bir aile ortamında yeteneğini geliştirir. Ama bu çalışmalarla yetinmez, posta ile resim dersleri almaya başlar. İhap Hulusi bu düşüncesini řu yöntemle gerçekleştirir.

1917 yıldırdır. Ev ortamında ürettiği resim çalışmalarını bir araya getirip, posta ile; sanat çevresinden ismini öğrendiği Almanya’da bir ressama gönderir. alışmalarını irdeleyen bu ressam, eleştirilerini ve sürdürmesini istediği yöntemleri tek tek sıralar ve posta ile tekrar İhap Hulusi’ye geri gönderir. Bu işlem bir süre devam eder².

Birinci Dünya Savaşı yıllarıdır. Kahire’deki İngiliz Okulunu bitirmiştir. İngilizler tam o sıralarda Kahire’yi işgal ederler. Babası bu durumu hazmedemez ve yaşadığı ortamı terkederek, ailesi ile İstanbul Moda burnunda Tevriye sokaktaki Villa Antipa isimli malikaneye yerleşirler.

1920’li yıllarda, resim alanındaki yeteneğini daha ileriye götürmek, yaşamını bu alanda sürdürüp para kazanmak için;

¹ Küçük lk’ye okuma öğreten, Gazi Mustafa Kemal Atatürk kompozisyonlu bu alfabe 1970’li yıllara kadar kullanılmış, ilköğretimdeki yeni yöntemlerin yeğ tutulması nedeniyle kullanımdan kaldırılmıştır.

² İHAP HULUSİ GÖREY Grafik Sergisi katalogu. Kendi ağzından zgemişi. Milli Kütüphane 2661-77/1977. AD 3228 nolu eser. 11-24/Mayıs/1977.

Almanya'ya gider. Münih kentinde bulunan HEİMAN SCHULE'ye girer. Burada iki yıl, bütün gün modelden resim yapma, perspektif, ışık-gölge, siyah-beyaz resim tekniği üzerinde dersler alır³.

Görsel değeri olan resimle para kazanmayı düşündüğünden, ticari yönü ağır basan afiş, gazete ilanı ve resim alanında eğitim yapan Münih'teki KUNSTGEWERBE SCHULE'nin afiş bölümüne girer. İki yıl buraya devam eder. Ders hocası Almanya'nın ünlü afiş sanatçılarından sayılan Prof.LUDWİG HOHLWEİN'dir. Ondan çok şey öğrenir. Okulunun başarılı öğrencilerindedir. Çizdiği afişler beğeni toplamaktadır. Bazı Alman firmalarından siparişler alır. Okul harçlıklarını, artık yaptığı çizimlerden çıkarmaktadır. Eğitimcilerinin övgülerini kazanır.

Almanya'daki eğitim yıllarında zaman zaman ailesini görmeye İstanbul'a gelmektedir. Bu ziyaretlerden birinde, yolu Cağaloğlu'ndaki "AKBABA" dergisine düşer. Sahibi Yusuf Ziya Ortaç'tır. Onunla tanışır. Yanında götürdüğü eserleri ona gösterir. Beğeni toplar. Dergide çizim teklifi alır⁴.

1923 yılında, Galatasaray Lisesi salonlarında bir karma sergi düzenlenir. İhap Hulusi Almanya'da dizayn ettiği afişlerden 6 eserle katılır. Bunlar Türkiye'de kendi alanında özgün olan ilk afişlerdir⁵.

Serginin açılışını yapan ve kendisi de ressam olan Halife Abdülmecit, İhap Hulusi'nin yapıtları önünde hayranlığını gizleyemez. Eserlerin sanatçısını buldurur. Tanışma sarısında ellerini iki eli arasına alır ve uzun uzun tebrik eder. Ayrıca saraya da davet eder⁶.

Sergi bitiminde, eğitime devam ettiği Almanya'daki okuluna geri döner. Okulunu bitirmek üzeredir.

³ Türkiye'de afiş ve grafik sanatının öncüsü 82 yaşındaki delikanlı. Etem Çalışkan. 31 Mayıs 1981, Hürriyet Gazetesi 8.Gün eki, Kendi ağzından İHAP HULUSİ GÖREY.

⁴ Türk afişinin 56 yıllık imzası. Taner Dedeoğlu. 10 Ağustos 1984 Milliyet Gazetesi Renk eki Kendi ağzından İHAP HULUSİ GÖREY.

⁵ a.g.e.

⁶ a.g.e.

İhap Hulusi Türkiye'ye Dönüyor

Ailesi; resimden para kazanamazsın, aç kalırsın, seni memur yapalım diye sürekli baskı yapmaktadır. Almanca, Arapça, İngilizce ve Fransızca'yı ileri derecede bilmektedir.

Okulunun bitiminde bu ısrarlara fazla dayanamaz Türkiye'ye döner. Tevfik Rüştü Aras'ın desteği ile Hariciye'de (Dış İşleri Bakanlığı) göreve başlar⁷. Buradaki görevi topu topu iki gün sürer. İstifa edip İstanbul'a resim çalışmalarına döner. Bir yıl kadar olmuştur. Ailesi; bu kez Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver'in girişimi ile ikinci kez Dışişlerine atamasını yaptırır. İhap Bey bu görevde üç ay zor çalışır. Bir öğle vakti çalıştığı görev yerini terk ederek İstanbul'a döner. Ailesi artık resimle uğraşmasına itiraz etmemektedir.

Almanya'da öğrendiği afiş sanatını ve kendisini Türkiye'ye tanıtmayı çok istemektedir. Uzun süredir "AKBABA" mizah dergisinde resim ve karikatürleri yayınlanmaktadır. Bu nedenle ismi sanat çevresinde duyulur hale gelmiştir.

1927 yılıdır. İzmir'de "İNCİ DİŞ MACUNU" firmasından ilk afiş siparişini alır. Konusu gülen bir zencidir⁸. Bu espri çok tutulup, beğenilir, ünlenir. Ard arda siparişler birbirini kovalar. Almanya'nın ünlü Bayer Aspirin ve sigara firmaları, çok satılsın diye afişlerini, Mısır'daki seyahat acentaları turist avlayacak en güzel, en çekici ilanlarını İHAP HULU Şİ'nin zevkine ve becerikli ellerine bırakmış; büyük bir İtalyan içki fabrikası da dünyayı onun fırçası ile fethetmiş, Ford firması vurgulayıcı afişlerini ona hazırlatmıştı⁹.

Ülkemizde ise 1927 yılında İnci Diş macunu ile başlayan süreç giderek artan yoğunlukta sürmüş, okumaya başladığımız "ALFABE" ile devam ederek, Ziraat Bankası'nın keyifle tütürülen sigaralı, kumbaralı,

⁷ Türk Grafik sanatının piri İHAP HULUSİ GÖREY (1898-1996) Afiş ve suluboya sergisi, Horhor Sanat Galerisi Kataloğu 5 Kasım/5 Aralık 1993.

⁸ İnci Diş Macunu gazete afişi, 1922 yılı "AKBABA" Dergisi.

⁹ Büyük bir ustalığın zevkli, keyifli ürünleri: Turgut Çeviker, Karikatürcü İHAP HULUSİ Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 142 Tarih: 15 Nisan 1986.

çiftçi dayılı afişi¹⁰ ile, İş Bankası, Türk Tayyare Cemiyeti (Milli Piyango), İnhisarlar İdaresi (Tekel)'nin Fazıl Ahmet Aykaç'la kendisini kompoze ettiği Kulüp Rakısı, Yapı Kredi Bankası'nın ünlü Leylekli afişi, Garanti, Emlak Kredi, Sümerbank, Merkez Bankası, Türk Ticaret Bankası, İstanbul Belediye'sinin yol açılma afişleri ve basın ilanları, Maliye Bakanlığının tahvilleri, Türk Hava Kurumu, Kızılay, Yeşilay, Tarış, Zirai Donatım Kurumu ile daha niceleri, İHAP HULUSİ ile yaşam bulmuştur.

Bu ünlü sanatçımızı 26.03.1986 yılında kaybettik. Eserleriyle gönüllerimizde her zaman yaşayacaktır.

Uluslararası Grafikerler Birliği (ICOGRADA) 1998 yılını İHAP HULUSİ GÖREY yılı olarak ilan etmiştir. Bu nedenle bu yıl adına yaraşır, kutlama etkinlikleri yapılmıştır.

Bu çerçevede:

- a) Posta İdaresi tarafından İhap Hulusi resmi olan posta pulu basımı,
- b) Maliye Bakanlığı, Darphane Müdürlüğü "ANI PARA" basımı,
- c) Gençliğini geçirdiği İstanbul-Kınalıada'da isminin bir sokağa verilmesi,
- d) Çeşitli gazete ve dergilerde İHAP HULUSİ'yi tanıtıcı makaleler,
- e) Büst ve rölyefinin yapılarak adının verildiği sokağa dikilmesi,
- f) Tanıtıcı kitap yazılması gibi etkinlikler yer almıştır.

¹⁰ Ziraat Bankası'nın afişi

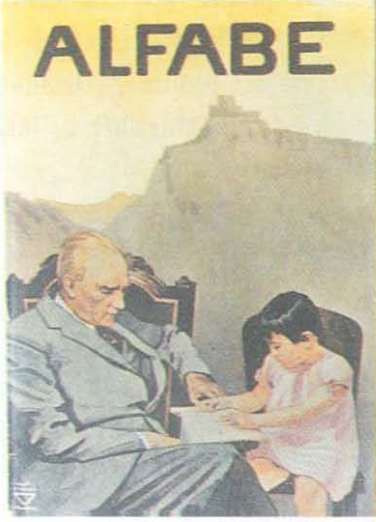
1. İhap Hulusi Görey (1935).

2. İhap Hulusi Görey.

3-4 Hat Çalışmalarından, (Yavuz Görey Koleksiyonundan).

5. Atatürk'ün Eskişehir'de Poz Verdiği Alfabe Kapağı.

6. Okuma Kitabı Kapağı (1930).

7. Kitap Kapağı.

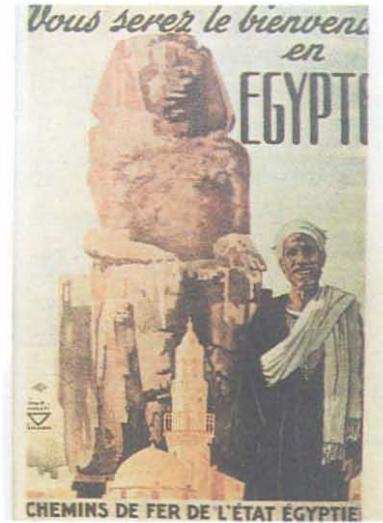
8. Kitap Kapağı (1935).

Milli Piyango Afişi.

10. Milli Piyango Afişi .

11-12. Mısır Seyahat Şirketleri İçin Yapılan Afişler.

KURUM TANITIM AFİŞLERİ

13.

14.

15.

16.

17.

18.

ÜRÜN TANITIM AFİŞLERİ

19.

20.

21.

22.

23.